

Kompozície

Vnútoraná kompozícia:

1. expozícia - úvod, oboznamuje čitateľa s dobou a prostredím, kde sa dej odohráva, s hl. postavami a s prvými náznakmi konfliktu
2. zápleтка (kolízia), zauzľovanie deja, je to taká udalosť, ktorá má rozhodujúci vplyv na ďalší priebeh deja, zápleтка uvádza dej do pohybu
3. vyvrcholenie deja, narastajú konflikty
4. peripetia, nečakaný zvrät, dochádza k rozhodujúcej zrážke medzi postavami
5. rozuzľovanie, katastrofa

V epických dielach je vždy rozprávač. **Typy rozprávača:**

1. autorský, vševediaci, je to rozprávanie v 3. osobe, v minulom čase, rovnako dokonale podáva každú postavu, jej činy a stav, vie dokonale o všetkom, je to „er forma“, on rozprávanie
2. priamy, je to rozprávanie v 1. osobe, „ich forma“, ja rozprávanie
3. personálny rozprávač, podáva situáciu zo zorného uhla niektorej postavy, dokonale podá jednu postavu, z ktorej uhla podáva situáciu, ostatné postavy nie sú až tak dokonale podané, je to rozpr. v 3. os.
4. oko kamery - vidí len to, čo dokáže vidieť kamera, nejde dovnútra (nový román vo Francúzsku)

Je tu pásmo postáv a pásmo rozprávača.

Pásmo postáv tvoria monológ - samostatný prehovor jednej osoby

dialóg - rozhovor dvoch a viacerých osôb

replika - prehovor jednej osoby v rámci dialógu

PRÁCA S LITERÁRNÝM TEXTOM

Ukážka č. 1. patrí do vecnej literatúry. Ostatné ukážky do umeleckej literatúry.

Ukážka č. 2. Nevesta hôľ

- naturalistický román, lyrizovaná próza, predstavuje vrchol slovenského naturizmu,
- je tu oslabenie dejovej línie, mieša sa tu reálne s tajomným
- Zuna je postava poloskutočná

- dej sa rozvíja od reálneho k nereálnemu
- Lesník Libor chce odkliať a vyslobodiť horskú krásku Zunu, jeho protivníkom je tajomná postava vlkolaka
- v románe sa striedajú dejové línie s lyrickými opismi prírody, je tu spojenie reálneho a fantastiky
- sú tu rozprávkové a fantastické motívy

jazykový plán: štylisticky príznakové slová: biblizmy: ruky Božie, oltár, požehnanie

archaizmy: veleba

umelecké prostriedky: epitetá: ostré povetrie, široké hole

tematický plán: téma: boj Libora o svoju lásku Zunu

motívy: rozprávkové, fantastické, prírodné, motív návratu Libora do kraja Zuny, svojej detskej lásky

kompozičná zložka: rozprávač priamy - príbeh rozpráva Libor

Ukážka č. 3. Mamka Pôstková

jazykový plán: interes - úrok - archaizmus, šesták - historizmus

tematický plán: téma: ťažký život čestnej, pracovitej, statočnej ženy, ktorá prežila ťažký život s mužom pijanom

motívy: opakuje sa tu motív chodenia do banky, alkoholizmus, dedina, motív poctivej ženy

kompozičný plán: priamy rozprávač - rozpráva to úradník z banky, hl. postava Mamka Pôstková

Ukážka č. 4.

Bačova žena

- dráma, tragédia
- Evin muž Ondrej ide do Ameriky, tam ho zasype v bani, Eve napíšu list, že je mŕtvy, Eva sa vydá za Miša. Ondrej sa bohatý vracia.

Kompozičný plán: v dráme nie je rozprávač, dej je postavený len na dialógoch.

Ukážka č. 5. Antigona

dráma, tragédia

dielo dodržiava antickú jednotu času, miesta a deja:

dej sa odohráva do 24, resp. do 30 hodín, na jednom miesta alebo v jednom meste, je tu len jedna dejová línia bez odbočení

kompozičná osnova.

1. expozícia: Antigona hovorí sestre, že pochovala brata Polyneika
2. zauzlenie: Kreonovi oznamujú, že niekto pochoval Polyneika
3. vyvrcholenie : Kreon dá zaživa zamurovať Antigonu
4. nečakaný zvrät: Kreon sa zľakne proroctva veštca a prikáže oslobodiť Antigonu
5. rozuzlenie, katastrofa - posol oznamuje Kreonovi, že Antigona a jeho syn Haimon sú mŕtvi. Kreonova žena spácha samovraždu, Kreon je nútený žiť s pocitom viny

Ukážka č. 6. Sklený vrch

- hl. hrdinka Ema Klaasová si spomína na obdobie SNP – **retrospektívny čas**, počas SNP prežívala lásku k partizánovi Milanovi Kališovi, po vojne sa zasnúbila so Zolom Ballom, s ktorým sa však rozišla
- s manželom Ing. Jožom Solanom pracuje na stavbe priehrady a svoje spomienky zveruje denníku
- Ema umiera v dôsledku nešťastnej nehody na stavbe
- po jej smrti si jej denník číta manžel
- téma: spomienky Emy Klasovej na svoje tri lásky
- motívy: stavba priehrady, smrť Emy, spomienky na Tichú dolinu, kde sa chcela vrátiť, ale už nestihla